

Pokroky matematiky, fyziky a astronomie

Jubilea a zprávy

Pokroky matematiky, fyziky a astronomie, Vol. 28 (1983), No. 6, 349--353

Persistent URL: <http://dml.cz/dmlcz/137957>

Terms of use:

© Jednota českých matematiků a fyziků, 1983

Institute of Mathematics of the Academy of Sciences of the Czech Republic provides access to digitized documents strictly for personal use. Each copy of any part of this document must contain these *Terms of use*.

This paper has been digitized, optimized for electronic delivery and stamped with digital signature within the project *DML-CZ: The Czech Digital Mathematics Library* <http://project.dml.cz>

- [9] P. A. M. DIRAC: *The Principles of Quantum Mechanics*. Oxford University Press 1958, str. 119.
- [10] F. S. GRAWFORD: *Volny (Berkleevskij kurs fiziki, tom III)*. Nauka Moskva 1974.
- [11] M. BRDIČKA: *Mechanika kontinua*. NČSAV Praha 1959.
- [12] K. REKTORYS A KOL.: *Přehled užitě matematiky*. SNTL Praha 1968.
- [13] R. P. FEYNMAN, R. B. LEIGHTON, M. SANDS: *Feynmanove přednášky z fyziky 2*. Alfa Bratislava 1982, kap. 37.
- [14] J. OREAR: *Základy fyziky*. Alfa Bratislava 1977, str. 382.

jubilea zprávy

ZEMŘEL PROFESOR DR. MIROSLAV
V. JIROUŠEK

V den učitelů, dne 28. března 1983, odešel neočekávaně náš profesor a zasloužilý učitel, dr. Miroslav Václav Jiroušek. V profesoru Jirouškovi ztrácíme nejen dlouholetého člena Jednoty československých matematiků a fyziků, skvělého středoškolského a posléze vysokoškolského učitele matematiky a fyziky, ale i významného hudebního teoretika, skladatele, sbormistra a člověka velkého ducha i srdce. U nás je znám jako vysokoškolský učitel matematiky, zejména algebry a numerické matematiky na přírodovědecké fakultě Univerzity Palackého v Olomouci; z velkých amerických encyklopedií hudebních skladatelů je znám jako český skladatel, sběratel a harmonizátor národních písní; podrobnosti o jeho životě se lze dovědět z dvoudílného slovníku českých hudebních skladatelů. Již sama tato fakta naznačují, že jde o osobnost mimořádnou, v duchovním prostoru mnoharozměrnou.

Vnější rámec života profesora Jirouška vymezují data 25. říjen 1903 Jindřichův Hradec až 28. březen 1983 Olomouc. Narodil se v učitelské rodině a po absolvování gymnázia v rodišti a Karlovy univerzity v Praze r. 1926 se stává profesorem matematiky a fyziky v Jihlavě, stejně jako profesorem hudby; k tomu ho opravňovalo absolutorium v oboru hudební skladby na konzervatoři u Jaroslava Křičky a Rudolfa Karla.

V osudném roce 1939 přechází na Slovanské gymnázium v Olomouci a posléze v roce 1954 na olomouckou univerzitu. Během půl století své činnosti vychoval několik generací středoškoláků a vysokoškoláků, jako hudební kritik ovlivnil kulturní život na Moravě a jako skladatel komorní a symfonické hudby i jako harmonizátor a sběratel písní se trvale zapsal do dějin české hudby.

Životní dráha středoškolského profesora ovšem nebyla tak přímočará, jak se zpravidla jeví ze zkrácených životopisů; u profesora Jirouška k úctyhodnému vzdělání matematickému, fyzikálnímu a hudebnímu přistupuje znalost řady jazyků klasických, i moderních, ale také aprobace z přírodopisu a chemie, s níž se musel rovněž jako učitel „vypořádat“.

U profesora Jirouška však byla nejsympatičtější rysem skutečnost, že jeho vysoké vzdělání budící respekt nás malých i velkých žáků vždy jasně převyšovala dobrota srdce. Snad i proto zůstal duševně mladý do posledních dnů svého krásného, prací i starostmi plného života. Mnoho žáků a přátel dnes upřímně želí ztráty tohoto mimořádného člověka, který jim byl přítelem a vzorem.

Vladimír Malíšek

ŠEDESÁTINY ČLENA KORESPONDENTA
MILOŠE MATYÁŠE

Dne 16. 8. 1983 se dožil šedesátí let člen korespondent Miloš Matyáš, vedoucí optické skupiny oddělení polovodičů Fyzikálního ústavu ČSAV a významný organizátor fyzikálního výzkumu v Československu i v mezinárodním měřítku.

Narodil se v Praze v rodině úředníka ministerstva financí a po maturitě na reálce absolvo-

val v letech 1941—3 elektrotechnický abiturient-
ský kurs při Vyšší průmyslové škole na Smí-
chově. Pak následovalo válečné nasazení v kon-
strukční kanceláři firem Junkers A. G. a Aero.
Po skončení války začal v červnu 1945 studovat
fyziku a chemii na tehdejší přírodovědecké fa-
kultě Karlovy univerzity. Už během studií se stal
pomocným asistentem na II. fyzikálním ústavu
ČVUT u prof. Valoucha, kde vedl fyzikální
praktika. Studium ukončil složením II. státní
zkoušky z fyziky a chemie v r. 1948. Od srpna
1949 působil jako asistent na Fyzikálně-chemi-
ckém ústavu Karlovy univerzity u prof. Hey-
rovského, pod jehož vedením dokončil r. 1950
 disertační práci a po složení rigorózních zkoušek
získal v r. 1951 titul RNDr.

V červenci 1950 byl přijat jako řádný aspirant
v tehdejším Ústředním ústavu fyzikálním (ze
kterého se později stal Ústav technické fyziky
ČSAV a nyní je součástí Fyzikálního ústavu
ČSAV). Aspiranturu ukončil v r. 1953 kandi-
dátskou disertační prací o oxidaci mědi, kterou
obhájil v r. 1955 jako první kandidát matematic-
ko-fyzikálních věd v oboru experimentální fyzika
po vydání vyhlášky o obhajobách kandidátských
a doktorských prací. Od té doby pracoval
v oddělení polovodičů a věnoval se nejprve
studiu elektrických a galvanomagnetických,
později magnetických vlastností polovodivých
látek. Je autorem jedné monografie a více než

stovky vědeckých prací. Průkopnické a hojně
citované jsou zejména jeho práce o magnetick-
kých vlastnostech nekrystalických polovodičů.
Doktorskou disertační práci o magnetické sus-
ceptibilitě polovodičů obhájil v r. 1969. Pro jeho
vědeckou práci je příznačný zájem o široký okruh
problémů, a to i z netradičních oblastí výzkumu.
V poslední době se například věnuje materiálům
s nízkou symetrií krystalické mřížky a interkalá-
tům. Jeho přehled mu také umožňuje stále pro-
dukovat nápady a podněty pro další tvůrčí vě-
deckou práci. Dlouholetá vědecká práce člena
korespondenta M. Matyáše byla oceněna
v r. 1978 udělením státní ceny Klementa Gott-
walda (společně s členem korespondentem L.
Štouračem a Ing. A. Třískou, CSc.) za významné
práce v oboru studia magnetických a transport-
ních vlastností nekrystalických polovodičů. Svůj
široký rozhled mohl dlouhá léta uplatňovat
v práci vědeckého kolegia fyziky ČSAV, jehož
byl v letech 1969—1981 místopředsedou. Od r.
1975 je členem korespondentem ČSAV.

Celou činností člena korespondenta Miloše
Matyáše se prolíná jeho účast na organizování
vědeckého života jak u nás, tak na mezinárod-
ním poli. Už v Ústavu technické fyziky ČSAV byl
jako první pověřen funkcí vědeckého tajemníka.
V průběhu první velké mezinárodní fyzikální
konference konané po válce v Praze (Meziná-
rodní konference o fyzice polovodičů 1960)
zastával funkci vědeckého tajemníka konference.
Měl značný podíl na jejím úspěšném průběhu
a tím i na následujícím vzestupu prestiže česko-
slovenské fyziky u nás i na mezinárodním poli.
Podílel se také na organizaci mezinárodního sym-
pozia o amorfních polovodičích v r. 1966 v Praze,
které se stalo počátkem celé série mezinárodních
konferencí s touto tematikou a stálo na počátku
bouřlivého rozvoje tohoto vědeckého směru.
Od té doby byl v čele nebo se podílel na organi-
zaci mnoha dalších konferencí a symposií.
Neméně důležitá je jeho dlouholetá aktivní čin-
nost v JČSMF, kde mimo jiné v letech 1970
až 1972 zastával funkci úřadujícího místopřede-
dy. Jeho kvality organizátora vědy ho posléze
kvalifikovaly do funkce předsedy rady stěžejního
směru I-1 státního plánu základního výzkumu
z fyziky pevných látek. Podílel se také na činnosti
mezinárodních organizací: je členem problé-
mové komise RVHP pro polovodiče, byl sekre-
tářem čs. národního komitétu Mezinárodní
unie pro čistou a užitou fyziku (IUPAP) a čle-

nem její publikační komise. V r. 1981 byl zvolen viceprezidentem výkonného výboru této organizace. Je členem redakčních rad časopisů Čs. čas. fyz., Pokroky matematiky, fyziky a astronomie a časopisu *Physica status solidi*. Organizátorská činnost M. Matyáše je tak rozsáhlá, že ani tento výčet není zdaleka vyčerpávající.

Vedle své vědecké a vědeckoorganizační činnosti se člen korespondent M. Matyáš vždy velmi zajímal také o výchovu mladých fyziků. Velké jsou jeho zásluhy na vybudování katedry fyziky pevných látek na fakultě technické a jaderné fyziky ČVUT, kde dlouhá léta působil a kde se také v r. 1969 habilitoval jako docent pro obor experimentální fyziky. Své rozsáhlé zkušenosti s výchovou vědeckých pracovníků měl možnost využít i v práci ve Zvláštním výboru pro vyučování vědám při mezinárodní radě vědeckých unii (ICSU), jehož byl v letech 1969–1974 prvním předsedou.

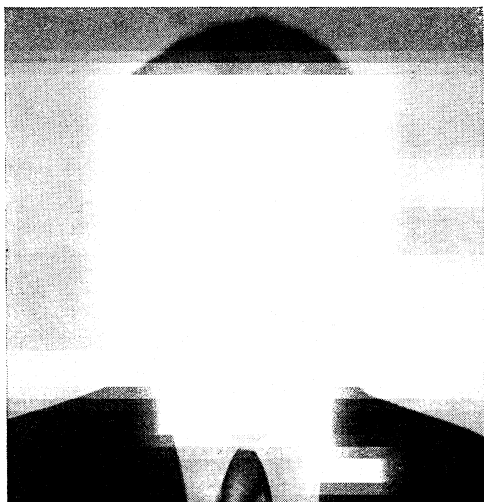
Člen korespondent Miloš Matyáš je znám jako člověk širokých zájmů, milovník výtvarného umění a starostlivý otec rodiny. Ke svým mladším spolupracovníkům měl vždy postoj takřka otcovský. Živě se zajímá nejen o jejich vědecké, ale i o obyčejně lidské problémy. Má rád dobrou náladu a humor. Trochu nostalgicky však vzpomíná na doby, kdy ještě spolu se svým dlouholetým spolupracovníkem A. Müllerem (letos už sedmdesátníkem) užíli legrace nějak více, než se jí vyskytuje nyní. Jeho smysl pro humor mu umožnil bez pocitů znevážení snést, když ho potom, co se stal vedoucím optické skupiny oddělení polovodičů Fyzikálního ústavu ČSAV, začali někteří mladší spolupracovníci mezi sebou žertem nazývat „don“ (podle známé postavy z románu *Kmotr*). Podobně snáší občasně přátelské výtky spolupracovníků, které zaznívají od doby, kdy se z něho jako náruživého nekuřáka stal stejně náruživý kuřák dýmky.

Přejme členu korespondentovi Miloši Matyášovi, aby mu zdraví, dobrá životní pohoda i schopnost dosahovat úspěchů ve vědecké a organizátorské práci ještě dlouho vydržely.

Pavel Doubrava

ČULÝ ŠESŤDESATNIK

Prof. RNDr. Václav Medek patří mezi ten druh lidí, ktorí nikdy nezahálajú, a teda sa ani

nikdy nenudia. Z uvedeného dôvodu sme všetci, ktorí ho poznáme, prekvapení, že náš jubilant oslavuje už tento rok svoju šesťdesiatku.

Prof. Medek sa narodil 23. 10. 1923 v Žiline, v rodine jednoduchého, mimoriadne inteligentného knihára, na ktorého veľmi rád spomína. Detstvo prežil vo vyváženom prostredí úsmevu a táto skutočnosť blahodárne poznačila celý jeho život. Maturoval na reformnom reálnom gymnáziu v Žiline. V rokoch 1942–1946 študoval na Prírodovedeckej fakulte UK v Bratislave matematiku a deskriptívnu geometriu. V roku 1948 získal titul RNDr. Od r. 1943 až do dnešného dňa pôsobí na SVŠT ako demonstrátor, asistent, odborný asistent, docent a od roku 1965 ako profesor.

Profesor Medek je učiteľ, ktorý má mimoriadne citlivý a zodpovedný prístup ku mladým ľuďom. Väčšiu časť svojho života venoval pedagogickej práci, prácam na učebniciach, osnovách, učebných textoch a výchove mladých pedagogických a vedeckých pracovníkov. Zásluhou semináru z geometrie a počítačovej grafiky, ktorý už dlhé roky vedie, boli vypracované dve habilitačné a päť kandidátskych dizertačných prác.

Už tretiu päťročnicu je zodpovedným riešiteľom čiastkovej úlohy štátného plánu o incidenčných štruktúrach a druhú päťročnicu koordinuje rezortnú výskumnú úlohu o vyučovaní matematiky a deskriptívnej geometrie na vysokých školách. Zmienku si zaslúži aj jeho bohatá publikačná a prednášková činnosť.

Uverejnil doma a v zahraničí asi 40 pôvodných vedeckých a odborných prác, 2 skriptá a 30 kníh, z čoho je 20 vysokoškolských a stredoškolských učebníc. Mal desiatky prednášok doma i v zahraničí. Každá prednáška je poznamenaná skromnosťou a vecnosťou jubilanta. Jeho spolupráca s praxou na úlohách súvisiacich s počítačovou grafikou má po stránke formálnej a obsahovej stále väčšiu gradáciu. Intenzívne spolupracuje so Štátnym projektovým a typizačným ústavom, Teslou Piešťany, Ústavom technickej kybernetiky a s Výskumným ústavom drevárskeho a nábytkárskeho priemyslu. Veľkú pozornosť si zasluhuje jeho bohatá mimoškolská činnosť v rámci JSMF a JČSMF. Osem rokov bol predsedom JSMF a podpredsedom JČSMF. Je predsedom terminologickej komisie pre matematiku pri JSMF a pri kolégiu MFE SAV. Intenzívne pracuje v rámci komisie pre matematiku a je predsedom odbornej skupiny pre deskriptívnu geometriu pri JČSMF. Dôsledkom jeho ochoty pomáhať všade, kde sa len dá, sú mnohé časovo náročné funkcie a povinnosti. Napríklad je členom komisií pre obhajoby kandidátskych dizertačných prác z geometrie a topológie v Bratislave a Košiciach. Je členom Národného subkomitétu pre vyučovanie matematiky pri ČSAV a členom KOVS pri SAV. Má patronát nad JSMF, Slovenskou geologickou spoločnosťou, Slovenskou geografickou spoločnosťou, Slovenskou astronomickou spoločnosťou a spoločnosťou pre matematiku. Výsledky jeho práce v rámci edičnej komisie teoretickej literatúry nakladateľstva Alfa a ako člena redakčnej rady Matematických obzorov hovoria za všetko.

Profesor Medek patrí medzi vynikajúce učiteľské osobnosti. Pečať jeho práce nosí stovky inžinierov, absolventov SVŠT, ktorým poskytol nielen potrebné geometrické vzdelanie, ale aj osobný vzor a príklad korektného človeka. Prof. Medekovi vďačí za odborný rast, vedecké úspechy a za spoločenské postavenie mnoho jeho žiakov, ktorí dnes svoju vlastnú vedeckú a pedagogickú činnosť budujú na základoch vytvorených s jeho pomocou.

Pri príležitosti životného jubilea prof. Medekamu želajú jeho spolupracovníci a široká matematická obec mnoho zdravia a osobnej spokojnosti do ďalších rokov života.

Ján Gatial

K PADESÁTINÁM DR. VLADIMÍRA MALÍŠKA

Dne 23. dubna 1983 jsme oslavili padesátiny RNDr. Vladimíra Malíška, CSc. Narodil se v Olomouci, kde také vystudoval na starobylém osmitřídním slovanském gymnáziu a na přírodovědecké fakultě. Po absolutoriu působil jako středoškolský profesor na jedenáctiletce v Kojetíně a v Praze 1, Štěpánské ulici v letech 1957 až 1961. Od studentských let byla jeho zálibou věda a hudba; sympatie kolegů si zasloužil svým smyslem pro humor a skromnou povahou.

V roce 1961 odchází za hlasem svého srdce — věnuje se optice a spektroskopii, a to v Laboratoři optiky ČSAV v Praze a od roku 1966 na své almae matris — na přírodovědecké fakultě Univerzity Palackého v Olomouci, kde působí jako samostatný vědecký pracovník. Přitom učil jako externista matematice na Vysoké škole zemědělské v Praze a na elektrotechnické fakultě ČVUT v Praze; dnes přednáší na olomoucké fakultě spektroskopii a dějiny fyziky. Učitelům fyziky jsou určeny desítky jeho článků v Matematice a fyzice ve škole, v Rozhledech, skriptu *Vývoj názorů o světle*, *Dějiny fyziky*, *Úvod do optické spektroskopie* a zčásti i překlady knih a statí, z nichž např. překlady knih ACHIEZER A. I.: *Vývoj fyzikálního obrazu světa*, LANDAU, KITAJGORODSKÝ: *Fyzika pro každého* a překlady statí ve sborníku *Věda a lidstvo* se dočkaly velmi pozitivní odezvy učitelstva i širší veřejnosti.

Na poli vědy, kde získal doktorát přírodovědy z oboru teoretické fyziky a hodnost kandidáta fyzikálně matematických věd v oboru optiky a spektroskopie, se zabýval problémy vibračních spekter molekul, algebraickými (grupovými) metodami ve spektroskopii, problematikou intenzity spektrálních pásů a její závislosti na teplotě atd. Světového rozšíření se dočkala knížka V. MALÍŠKA a M. MILERA: *Vibration Spectroscopy* a ovšem i řada prací v časopisech.

Dr. Malíšek je však také znám z Jednoty čs. matematiků a fyziků, v níž je členem od roku 1955 a v níž zastává řadu funkcí (např. tajemníka optické skupiny FVS, hospodáře olomoucké pobočky). Průběžně též organizuje optické semináře v Olomouci. Je také znám jako obětavý organizátor celé řady kongresů a konferencí.

Vedle pedagogické činnosti se věnuje barokní a klasické hudbě, v níž — ač samouk — dosáhl i profesionální úrovně.

Do dalších let přejme dr. Malíškovu zdařilé pokračování v dosavadní úspěšné činnosti.

Jaroslav Pospíšil

FILATELISTICKÁ ZÁSILKA Z POLSKA

V roce 1982 vydala polská pošta čtyři poštovní známky, které mohou zajímat nejen filatelisty, ale také obec matematickou. Jsou na nich totiž portréty a životopisná data čtyř významných polských matematiků, kteří se svým vědeckým dílem i pedagogickým působením proslavili doma i po celém světě. Všechny tyto čtyři filatelistické zajímavosti jsem dostal v dopise z Varšavy, když v Pokrocích loňského roku vyšel můj připomínkový článek ke stému výročí narození W. Sierpińského. Dopis mi poslal u nás dobře známý varšavský matematik Andrzej Mąkowski, žák prof. W. Sierpińského.

STEFAN BANACH (1892—1945), jemuž je věnována žlutá známka v hodnotě 15,00 zl., byl profesorem na univerzitě ve Lvově a jeho práce měly rozhodující vliv na vznik a rozvoj funkcio-

nální analýzy. Jeho jménem se dnes označuje mezinárodní matematické centrum ve Varšavě.

ZYGMUNT JANISZEWSKI (1888—1920) patřil do trojice profesorů varšavské univerzity, kteří krátce po první světové válce založili časopis *Fundamenta Mathematicae* věnovaný teorii množin, topologii, teorii reálných funkcí a logice. V té trojici byli spolu s Janiszewským S. Mazurkiewicz a W. Sierpiński. Vydání prvního čísla časopisu se však Janiszewski bohužel nedočkal — *Fundamenta* přinesla už jen jeho nekrolog. Modrá známka s Janiszewského portrétem má hodnotu 12,00 zl.

WACŁAW SIERPIŃSKI (1882—1969) je ve čtveřici připomínán červeno-hnědou známkou v hodnotě 6,00 zl. Jak řečeno, psali jsme o tomto polském matematikovi na těchto stránkách už podrobně a tak nyní jen odkazujeme na minulý ročník [Pokroky XXVII. (1982), 248—252].

Poslední z nových čtyř známek má hodnotu 5,00 zl. a je v barvě fialové. STANISŁAW ZAREMBA (1863—1942), k jehož počtě byla známka vydána, byl profesorem matematiky na univerzitě v Krakově a jeho hlavním oborem byly diferenciální rovnice. I on přispěl k tomu, čemu se dnes ve světě říká polská matematická škola.

Autorem všech čtyř známek, jejichž reprodukce přinášíme, je H. Chyliński.

Jiří Sedláček